

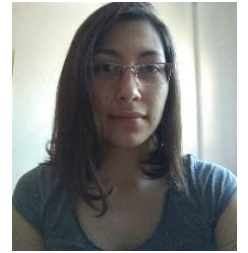

Под егидата на г-жа Илияна Йотова,
Вицепрезидент на Република България

**ЖИВОПИСНА БЪЛГАРИЯ
БЪЛГАРСКИ ЛИТЕРАТУРНИ МАРШРУТИ**

МЕЖДУНАРОДЕН ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРЕН ПРОЕКТ II

СЪОΡΓΑΝΙΖΑΤΟΡΙ:
Μινιστηρство на образованието и науката
Πλωδιβски университет „Παισιη Χιлендарски“

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΝΑЦИОНАЛЕН И ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΕΒ ΑΤΙΝСКИ УΝΙΒΕРСΙΤΕΤ

ΒΕΝΤΑ ΣΛΟΒΕΝΑ:
ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΕΝΟΣ ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΟΥ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΒΕΔΑ СΛΟΒΕΝΑ:
ΧΡΟΝΙΚΑ НА СЪСТАВЯНЕТО НА СПОРНИЯ СБОРНИК С
НАРОДНИ ПЕСНИ

Студент:

Ιβάνα Κορακάκη / Ивана Коракаки

Ρъководител: лектор Генчо Банев

ΑΘΗΝΑ / ΑΤΙΝΑ

2020

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο 19^{ος} αιώνας, υπήρξε μια ταραγμένη περίοδος για την Βαλκανική Χερσόνησο. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία καταρρέει, τα έθνη των Βαλκανίων αφυπνίζονται, αποκτούν εθνική συνείδηση κι επαναστατούν απέναντι στον δυνάστη τους. Την ίδια στιγμή, οι Δυνάμεις της εποχής προσπαθώντας να προασπίσουν τα δικά τους συμφέροντα στα Βαλκάνια, εμπλέκονται στα τεκταινόμενα, επηρεάζουν και διαμορφώνουν τις εξελίξεις, καθιστώντας την περιοχή πεδίο σφοδρότερων συγκρούσεων.

Τον 19^ο αιώνα, το έτος 1874, εκδίδεται στην Σερβία ο πρώτος τόμος του λαογραφικού έργου «Βέντα Σλοβένα» («Веда Словена» στα βουλγαρικά). Συγγραφέας του έργου αυτού είναι ο Στέφαν Βέρκοβιτς. Ο δεύτερος τόμος, θα εκδοθεί μερικά χρόνια αργότερα, το 1881, στην Αγία Πετρούπολη. Το περιεχόμενο των βιβλίων είναι λαϊκά τραγούδια, που συλλέχθηκαν στην περιοχή της Μακεδονίας και της Θράκης, είναι στα πομακικά και αναφέρονται στην προϊστορική και προχριστιανική περίοδο, σε μια εποχή ειδωλολατρική κι έχουν ιεροουργικό, ιεροτελεστικό χαρακτήρα.

Στο παρόν τμήμα της εργασίας, θα επιχειρηθεί μια συνοπτική παρουσίαση του περιεχομένου των τραγουδιών αυτών, καθώς και μια ανασκόπηση της εποχής εκείνης, των ιστορικών γεγονότων που σημάδεψαν την Βουλγαρία, του ιστορικού πλαισίου στο οποίο δημιουργείται η «Βέντα Σλοβένα», καθώς και των παραγόντων που πριμοδότησαν την συγγραφή της.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η «BENTA ΣΛΟΒΕΝΑ» ;

Η «Βέντα Σλοβένα»¹ είναι ένα δίτομο έργο του Στέφαν Βέρκοβιτς. Περιέχει βουλγαρικά λαϊκά τραγούδια, από την ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας και της Θράκης. Τα τραγούδια αυτά συλλέχθηκαν στα μέσα του 19^{ου} αι. από της κατοικούμενες περιοχές πλησίον της οροσειράς της Ροδόπης. Χαρακτηρίζονται ως επικά τραγούδια γραμμένα δηλαδή, κατά το πρότυπο των Ομηρικών επών, κι είναι στα πομακικά. Αναφέρονται σε μια ειδωλολατρική, προϊστορική και προχριστιανική περίοδο, έχουν χαρακτήρα ιεροτελεστικό και θεωρούνται από τον συγγραφέα, ως το έπος των Σλάβων.

Ο πρώτος τόμος περιέχει αφηγήσεις, που αφορούν τις μετακινήσεις και την εγκατάστασή των Σλαβικών φύλων στην περιοχή της Ευρώπης. Οι μετακινήσεις αυτές, χρονολογούνται από τον συγγραφέα πολύ πριν την παρουσία των Ελλήνων (και Κελτών) στην περιοχή. Τα μυθολογικά στοιχεία είναι αναπόσπαστο τμήμα του πρώτου τόμου.

Ο δεύτερος τόμος εμπεριέχει τραγούδια που είχαν διασωθεί από την προχριστιανική και προϊστορική αυτή περίοδο μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αι.. Αφορούν 21 διαφορετικές γιορτές.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ. ΠΟΙΟΣ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝ ΒΕΡΚΟΒΙΤΣ ;

Μέχρι τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) η περιοχή της Μακεδονίας, υπαγόταν στην επικράτεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Μακεδονία κατά τον 19^ο αι., αποτελούσε ένα κράμα εθνών και θρησκειών². Συνυπήρχαν Έλληνες, Σλάβοι, Τούρκοι, Αλβανοί, Βλάχοι, κι όπως είναι φυσικό, υπήρχαν κι οι θρησκείες των λαών αυτών, δηλαδή ο Χριστιανισμός, ο Ιουδαϊσμός και το Ισλάμ. Οι χώρες που είχαν βλέψεις για μερική ή συνολική προσάρτηση της Μακεδονίας ήταν η Ελλάδα, η Σερβία κι η Βουλγαρία.

Η Ελλάδα θεωρούσε, ότι η Μακεδονία ήταν κομμάτι της που έπρεπε να ελευθερώσει. Πέραν του ελληνικού πληθυσμιακού στοιχείου, είχε ισχυρή οικονομική και πολιτισμική επιρροή. Μέχρι το 1870 (που δημιουργείται η αυτοκέφαλη

¹ S. Verkovic, *Βεδα Славян*, Μόσχα, 2011(επανεκδόση)(στο εξής: Verkovic, *Βεδα Славян*)

² S. Pavlowitch, *Ιστορία των Βαλκανίων 1804-1945*, Θεσσαλονίκη, 2005 (στο εξής: Pavlowitch, *Ιστορία των Βαλκανίων*)

βουλγαρική εκκλησία και λειτούργησε ως μέσον βουλγαρικής επιρροής στην Μακεδονία) οι Ορθόδοξοι πληθυσμοί υπάγονταν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, το οποίο διαίωνιζε την ελληνική γλώσσα και παραδόσεις. Μπορούσε να διαμορφώσει μια ελληνική εθνική συνείδηση, ακόμα και σε μη Ελληνόφωνους. Μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν αρνητική τόσο για τους Σέρβους, όσο και για τους Βούλγαρους.

Απ' την άλλη, η Βουλγαρία ήθελε να αποκτήσει πολιτισμική επιρροή στην Μακεδονία. Κάτι που επεδίωξε πιο ενεργά μετά το 1870 με την ίδρυση της Βουλγαρικής Εξαρχίας, της αυτοκέφαλης δηλαδή βουλγαρικής εκκλησίας. Στην Μακεδονία, ήταν συχνό το φαινόμενο της διγλωσσίας. Οι λεγόμενοι Σλαβόφωνοι μιλούσαν την γλώσσα τους και κάποια σλαβική διάλεκτο, αναλόγως την περιοχή που ζούσαν. Σε περιοχές της δυτικής Μακεδονίας η σλαβική διάλεκτος ήταν σερβική, ενώ σε περιοχές της κεντρικής και ανατολικής Μακεδονίας, οι διάλεκτοι ήταν βουλγαρικές. Οι Βούλγαροι με μέσον την γλώσσα, προσπάθησαν να προσεγγίσουν αυτούς τους σλαβόφωνους πληθυσμούς αναγνωρίζοντας το ιδίωμα που μιλούσαν ως διάλεκτο της βουλγαρικής γλώσσας³. Σκοπός της πράξης αυτής ήταν να δημιουργήσουν στους πληθυσμούς αυτούς βουλγαρική συνείδηση, ώστε να μπορέσουν στο μέλλον να προβάλουν εδαφικές διεκδικήσεις με την αφορμή της προσάρτησης βουλγαρικών πληθυσμών.

Η Σερβία, βλέποντας την υφιστάμενη κατάσταση στην Μακεδονία, δεν έμεινε άπραγη. Για να περιορίσει την αργή, αλλά σταδιακή αύξηση της βουλγαρικής επιρροής στην περιοχή, ασκεί προπαγάνδα, στηριζόμενη σε δυο κύριους άξονες. Χρησιμοποιεί τον μύθο της καταγωγής των Σλάβων της Μακεδονίας από τους αρχαίους Μακεδόνες, ώστε να μπορέσει να πετύχει ιστορική σύνδεση της Σερβίας με τους Σλάβους της Μακεδονίας κι άρα με την Μακεδονία ως γεωγραφική περιοχή. Επίσης, χρησιμοποιεί το επιχείρημα της μη σλαβικής καταγωγής των Βουλγάρων. Κατά το σερβικό δόγμα, οι Βούλγαροι είναι ταταρικής καταγωγής. Επομένως ο αδελφός λαός των Σλάβων της Μακεδονίας δεν μπορεί να είναι άλλος εκτός των Σέρβων. Για τον περιορισμό της ελληνικής πολιτιστικής επιρροής η Σερβία είχε μεριμνήσει πολύ νωρίτερα. Προσπάθησε να υποβαθμίσει το στοιχείο του ελληνισμού στην Μακεδονία, και να μειώσει την επιρροή του στους σλαβόφωνους και σλαβικούς πληθυσμούς, οι οποίοι λόγω θρησκείας υπάγονταν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Μία ισχυρή παρουσία του σλαβικού στοιχείου στην περιοχή, με διαμορφωμένη (σερβική) σλαβική συνείδηση, θα έδινε το πάτημα στην Σερβία να προβάλει διεκδικήσεις στην Μακεδονία. Η προσπάθεια αυτή της υποδαύλισης του ελληνισμού στην Μακεδονία από τους Σέρβους, έγινε μέσω του απεσταλμένου από την Σερβία πολιτικού πράκτορα, του Στέφαν Βέρκοβιτς⁴.

---

³ Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία*, τόμος I, Θεσσαλονίκη, 2009 (στο εξής: Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*)

⁴ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 178, 421-427

ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΣΤΕΦΑΝ ΒΕΡΚΟΒΙΤΣ ;

Ο Στέφαν Βέρκοβιτς, όπως ειπώθηκε, ήταν απεσταλμένος πολιτικός πράκτορας της Σερβίας στην Μακεδονία, προκειμένου να υποδαυλίσει τον ελληνισμό, ώστε να μην αποκτήσουν ελληνική συνείδηση οι σλαβικοί πληθυσμοί. Η πολιτική της Σερβίας αποσκοπούσε στο να διατηρήσει ατόφια την σλαβική συνείδηση αυτών των πληθυσμών. Ο Στέφαν Βέρκοβιτς, σερβοβοσνιακής καταγωγής, από το 1850 είχε εγκατασταθεί στις Σέρρες. Το 1860, εκδίδει στο Βελιγράδι το βιβλίο του «Τα δημοτικά τραγούδια των Μακεδονο-βουλγάρων»⁵. Ο Βέρκοβιτς, εξυπηρετώντας σερβικά συμφέροντα στην περιοχή, με την δράση του, ωφέλησε και την Βουλγαρία στην δική της προσπάθεια, για διαμόρφωση βουλγαρικής εθνικής συνείδησης στην Μακεδονία. Παράλληλα με τις σερβικές υποθέσεις, φαίνεται να εργαζόταν και για την Βουλγαρία, καθώς είχε πάει στην Ροδόπη ως απεσταλμένος του Υπουργείου Παιδείας της Σόφιας⁶.

Εκδίδει τον Ι τόμο στο Βελιγράδι το 1874. Το βιβλίο πληροί τις προδιαγραφές των βιβλίων της εποχής, που είχαν σκοπό την εθνική αφύπνιση. Ανταποκρίνεται στα πρότυπα του Ρομαντισμού του 19^{ου} αι.⁷. Αναφέρεται σε ένα ένδοξο ιστορικό παρελθόν, προβάλλει τις ρίζες του βουλγαρικού έθνους από μια αρχαία εποχή πετυχαίνοντας δύο πράγματα. Το πρώτο είναι να δημιουργήσει ένα έντονο εθνικό συναίσθημα. Μέσω της «Βέντα Σλοβένα» εξηγείται η παρουσία των Βουλγάρων στο χώρο των Βαλκανίων. Γίνεται η ιστορική σύνδεση των βουλγάρων με την Μακεδονία, καθώς τα τραγούδια έχουν συλλεχθεί από την περιοχή της Μακεδονίας και της Θράκης. Ο δεύτερος στόχος ο οποίος επιτυγχάνεται, αφορά την ελληνική παιδεία που κυριαρχούσε στον βουλγαρικό χώρο. Τα σχολεία που ιδρύονταν στις αρχές του 19^{ου} αι., στον χώρο που αργότερα θα αποτελέσει το έδαφος του βουλγαρικού κράτους, ήταν ελληνικά. Αυτό σήμαινε ότι πέραν την ελληνικής γλώσσας διέδιδαν και την ελληνική παιδεία. Σταδιακά και με την πάροδο του χρόνου. Τα σχολεία έγιναν ελληνο-βουλγαρικά. Παρόλο, που μέσω των ελληνικών σχολείων και της ελληνικής παιδείας διαμορφώθηκε η πνευματική ελίτ, που μετά από κάποια χρόνια θα διακήρυττε την απελευθέρωση κι ανεξαρτητοποίηση της Βουλγαρίας, από πολλούς διανοούμενους ο ελληνισμός θεωρήθηκε απειλή. Η ελληνική παιδεία σε ευρύτερο πλαίσιο, γινόταν αντιληπτή ως βαρίδι που περιόριζε την ανάπτυξη της καθαρά βουλγαρικής πνευματικής ζωής. Θεωρούσαν, ότι για να μπορέσουν να απελευθερωθούν από τα πνευματικά τους δεσμά (κι άρα κατ' επέκτασιν να απελευθερωθούν από τους Οθωμανούς, σκέψη που δεν είναι λάθος) δηλαδή τον ελληνισμό (οι Έλληνες πέραν της πολιτισμικής και πνευματικής επιρροής είχαν και οικονομική ισχύ καθώς έλεγχαν το εμπόριο), έπρεπε να αποκοπούν από καθετί ελληνικό και να στραφούν προς το αδελφικό σλαβικό ρωσικό έθνος, ώστε να αποκτήσουν την δική τους ταυτότητα⁸.

Η «Βέντα Σλοβένα» λοιπόν, όχι μόνο μπορούσε να αφυπνίσει το βουλγαρικό έθνος, και να ανορθώσει το ηθικό του, αλλά έδινε επίσης κι ένα επιχείρημα για την παραγκώνιση του ελληνισμού γενικότερα. Τα τραγούδια (όπως αναφέρεται στο εισαγωγικό σχόλιο της «Βέντα Σλοβένα») αναφέρονται σε μια εποχή πριν την

⁵ Verkovic, *Βεδα славян*

⁶ Verkovic, *Βεδα славян*

⁷ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 132, 423

⁸ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 237, 241, 246

εμφάνιση των Ελλήνων στα Βαλκάνια, εξηγούν την παρουσία των Βουλγάρων, αποτελούν ένδειξη πολιτισμού, δημιουργούν την αίσθηση ότι οι Βούλγαροι προϋπήρχαν των Ελλήνων στην περιοχή, ώστε να μπορέσουν πιο εύκολα στο μέλλον να διεκδικήσουν την Μακεδονία.

ΠΟΙΕΣ ΗΤΑΝ ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ;

Η θεματική της «Βέντα Σλοβένα» αφορά τα βουλγαρικά λαϊκά τραγούδια της προχριστιανικής περιόδου, στην περιοχή της Θράκης και της Μακεδονίας. Αφού αναλύθηκαν κάποια βασικά στοιχεία για το έργο, τον συγγραφέα και για τον γεωγραφικό χώρο, στον οποίο έγινε η έρευνα για την συλλογή των τραγουδιών, στο τμήμα που ακολουθεί, θα γίνει μια προσπάθεια προσέγγισης των ιστορικών συνθηκών καθ' αυτών στην Βουλγαρία, και του ιστορικού πλαισίου εντός του οποίου συντάσσεται η «Βέντα Σλοβένα». Θα ακολουθηθεί ένα νοητό χρονοδιάγραμμα των σημαντικότερων ιστορικών στιγμών σε συνδυασμό με τα σημεία-σταθμούς συγγραφής της «Βέντα Σλοβένα».

Από τον 14^ο αι. η περιοχή της Βουλγαρίας αποτελούσε τμήμα της οθωμανικής αυτοκρατορίας (το 1371 γίνεται η κατάκτηση του μακεδονικού χώρου και το 1385 η κατάκτηση της Σόφια)⁹. Το πρώτο πράγμα που έπρεπε να γίνει για την απελευθέρωση της Βουλγαρίας από τους Οθωμανούς, ήταν η ανάπτυξη εθνικής συνείδησης. Ο βουλγαρικός λαός έπρεπε να γνωρίσει το παρελθόν του, να συνειδητοποιήσει το παρόν του, να βρει την ταυτότητά του, ώστε να διεκδικήσει την ελευθερία και την ανεξαρτησία του.

Η εθνική αφύπνιση, ήταν ένα έργο δύσκολο για την Βουλγαρία, έγινε σχετικά αργά σε σχέση με τις άλλες βαλκανικές χώρες, όμως έγινε σταδιακά χρησιμοποιώντας ως κύριο μέσον την Εκκλησία. Τα πρώτα βήματα για την αφύπνιση των Βουλγάρων, έγιναν όταν ξεκίνησε να ανεξαρτητοποιείται οικονομικά ένα μέρος του πληθυσμού και να διαμορφώνεται, μια αστική τάξη. Η βουλγαρική ενδοχώρα παρήγαγε χρήμα, τροφοδοτούσε με υφαντουργικές πρώτες ύλες την Οθωμανική Αυτοκρατορία¹⁰. Η ανάπτυξη της υφαντουργίας στην Βουλγαρία οδήγησε σταδιακά στην δημιουργία μιας εύπορης αστικής τάξης. Αυτή η οικονομική δύναμη οδήγησε στην ίδρυση αμιγώς βουλγαρικών σχολείων για την καλλιέργεια καθαρά βουλγαρικής συνείδησης (μέχρι τότε τα σχολεία ήταν είτε ελληνικά, είτε ελληνο-βουλγαρικά και προήγαγαν την ελληνική παιδεία).

Οι δραστικές κινήσεις έγιναν όταν οι Βούλγαροι ξεκίνησαν να απαιτούν την ίδρυση της αυτοκέφαλης βουλγαρικής Εκκλησίας. Στόχος αυτής της κίνησης ήταν σταδιακά να αναγνωρίζονταν ως έθνος¹¹. Η αυτονόμηση της βουλγαρικής Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, επί της ουσίας σήμαινε την δημιουργία ενός βουλγαρικού μιλλέτ. Με τα μιλλέτ χωρίζονταν οι υπόδουλοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και κριτήριο διαχωρισμού ήταν η θρησκεία. Βασικό ζήτημα για τους βούλγαρους ήταν τα όρια που θα είχε η βουλγαρική Εκκλησία. Τα όρια εντός των οποίων θα ασκούσε επιρροή και που θα αποτελούσαν τα όρια του μελλοντικού βουλγαρικού ανεξάρτητου κράτους. Εντός των ορίων αυτών, οι βούλγαροι στο

⁹ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 33

¹⁰ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 242

¹¹ Pavlowitch, *Ιστορία των Βαλκανίων*, σελ. 157

σχέδιό του, ενέταξαν πέραν των βουλγαρικών περιοχών την Μακεδονία και την Θράκη.

Το εκκλησιαστικό ζήτημα που έθετε η Βουλγαρία απασχόλησε έντονα την Ρωσία. Η Ρωσία έβλεπε στην Βουλγαρία ένα ορθόδοξο έθνος που προσπαθούσε να ανεξαρτητοποιηθεί από τον οθωμανικό ζυγό. Σε μια βαθύτερη ανάλυση, η Βουλγαρία ήταν για την Ρωσία το μέσον για να πατήσει στα Βαλκάνια, να ελέγξει την ευρύτερη περιοχή, ένα κράτος που ως προτεκτοράτο, ενδεχομένως έδινε στην Ρωσία έξοδο στην θάλασσα κι άρα έλεγχο του εμπορίου και της Μεσογείου. Ο ρώσος πρέσβης Ιγνάτιεφ, εξυπηρετώντας τους σκοπούς της Ρωσίας, πρότεινε μια σχετικά μετριοπαθή λύση, ώστε να αποφευχθεί το εκκλησιαστικό σχίσμα αλλά και να αυτονομηθεί η βουλγαρική εκκλησία¹². Οι βούλγαροι θέλοντας τον έλεγχο της Μακεδονίας και της Θράκης απορρίπτουν το σχέδιο του Ιγνάτιεφ. Η Βουλγαρική Εξαρχία ιδρύεται εν τέλει το 1870. Περιελάμβανε 15 βουλγαρικές επαρχίες και 1 μακεδονική πόλη¹³.

Τον καιρό που οι βούλγαροι αγωνίζονταν για θρησκευτική ανεξαρτησία, ο Βέρκοβιτς αγωνιζόταν για τους δικούς του σκοπούς. Το 1867, ο Βέρκοβιτς συμμετείχε στο 1^ο αρχαιολογικό συνέδριο στην Μόσχα. Εκεί, παρουσίασε μέρος της έρευνάς του σχετικά με τα τραγούδια για τον Ορφέα τον οποίο παρουσίαζε ως υπαρκτό πρόσωπο κι όχι ως μυθολογικό. Ο Τσάρος Αλέξανδρος ο ΙΙ, υπό την αιγίδα του οποίου διεξήχθη το συνέδριο, ενθουσιασμένος με τα ευρήματα του Βέρκοβιτς, τον παρασημοφορεί και τον διορίζει στο ιταλικό προξενείο των Σερρών. Λίγα χρόνια μετά, το 1874 εκδίδει τον πρώτο τόμο της «Βέντα Σλοβένα» στο Βελιγράδι¹⁴. Δεν πρέπει να ξεχνάμε άλλωστε ότι στάλθηκε από την Σερβία στην Μακεδονία για να υπονομεύσει τον εκεί ελληνισμό. Ένα έργο σαν την «Βέντα Σλοβένα» εξυπηρετούσε και την Βουλγαρία και την Σερβία, ανεξάρτητα από το ποιος το χρηματοδοτούσε.

Οι προσπάθειες των βούλγαρων δεν έμειναν στην εκκλησιαστική αυτονόμηση. Υπήρξαν προσπάθειες για επανάσταση, που όμως απέβησαν άκαρπες. Τεράστιες προσπάθειες για την οργάνωση επανάστασης κατέβαλε ο Γκεόργκυ Ρακόφσκυ¹⁵. Ο Ρακόφσκυ οραματίστηκε μια βουλγαρική επανάσταση με την υποστήριξη και των άλλων βαλκανικών λαών, υπό την μορφή μιας γενικευμένης επανάστασης στα Βαλκάνια έναντι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι προσπάθειες του για συνεννόηση με τα άλλα κράτη, οδήγησαν στο κενό.

Αξιοσημείωτη κίνηση αποτελεί το υπόμνημα που στάλθηκε στην Σερβία από την Αγαθοεργό Εταιρία το 1867¹⁶. Ήταν μια από τις οργανώσεις που είχαν συσταθεί στο Βουκουρέστι κι είχαν ως στόχο την απελευθέρωση της Βουλγαρίας. Το υπόμνημα περιείχε τους όρους για την σύσταση ενός σερβο-βουλγαρικού κράτους. Η πρόταση αυτή δεν λήφθηκε ποτέ σοβαρά υπ' όψιν από την Σερβία.

Άλλες οργανώσεις που είχαν συσταθεί στο Βουκουρέστι, εκτός από την Αγαθοεργό Εταιρία, ήταν το Βουλγαρικό Μυστικό Επαναστατικό Κομιτάτο, και το Βουλγαρικό Επαναστατικό Κεντρικό Κομιτάτο (ΒΕΚΚ), πρωτεργάτες του οποίου ήταν ο Λιούμπεν Καραβέλωφ κι ο Βασίλ Λέφσκι. Μετά την αποτυχημένη προσπάθεια του ΒΕΚΚ να οργανώσει επανάσταση, η οργάνωση διαλύθηκε¹⁷.

Ο λόγος αποτυχίας των βουλγαρικών εξεγέρσεων, έγκειται κυρίως στο γεγονός του εκσυγχρονισμένου οθωμανικού στρατού σε σχέση με τους βούλγαρους.

¹² Pavlowitch, *Ιστορία των Βαλκανίων*, σελ. 156

¹³ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, 251-252

¹⁴ Verkovic, *Βεδα Славян*

¹⁵ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 252-254

¹⁶ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 254-255

¹⁷ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ.254

Οι βούλγαροι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους ήταν αδαείς στρατιωτικά και πολεμικά, τόσο ο λαός, όσο και οι ηγέτες των επαναστάσεων, που συχνά προέρχονταν από τον πνευματικό χώρο. Δρούσαν σε ομάδες, μη έχοντας κατάλληλο οπλισμό, ούτε την απαραίτητη οικονομική και υλική ενίσχυση που απαιτείται για την οργάνωση μιας επανάστασης. Πέραν των υλικών ανεπαρκειών, οι Οθωμανοί είχαν ισχυρή στρατιωτική παρουσία στον χώρο της Βουλγαρίας, κι ένα πολύ καλά οργανωμένο δίκτυο πρακτόρων και στρατιωτικών κατασκόπων που δρούσε και γνωστοποιούσε στην στρατιωτική διοίκηση τα σχέδια των επαναστατών. Έτσι οι Οθωμανοί ήταν πάντα πιο μπροστά και πιο προετοιμασμένοι¹⁸.

Τα Βαλκάνια της εποχής εκείνης, ήταν ένα πεδίο διεκδικήσεων στο οποίο θα συγκρούονταν οι Δυνάμεις και τα συμφέροντά τους. Το 1875 ξεσπάει στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη εξέγερση, η οποία εξελίσσεται σε μια γενικευμένη πολεμική σύρραξη σε όλα τα Βαλκάνια. Η εξέγερση των Βόσνιων ήταν αποτέλεσμα της υψηλής φορολογίας που επεβλήθη από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Τον Απρίλιο του 1876 εξεγείρεται κι η Βουλγαρία. Οι Οθωμανοί καταπνίγουν την εξέγερση στην Βουλγαρία με απίστευτη βιαιότητα. Τα γεγονότα αυτά έγιναν γνωστά, όταν η τσέτα¹⁹ του ποιητή Χρίστο Μπότεφ (ένοπλη ομάδα που είχε οργανωθεί στο εξωτερικό και θα εισέβαλλε στην Βουλγαρία για να ξεκινήσει επανάσταση), μετά από μια δύσκολη μάχη με τους Οθωμανούς διαλύθηκε κι ο ίδιος ο Μπότεφ σκοτώθηκε. Το γεγονός αυτό στάθηκε αφορμή, ώστε να γνωστοποιηθεί ο βουλγαρικός αγώνας στην Ευρώπη. Υπήρχαν πια μάρτυρες των βιαιοτήτων που υφίσταντο οι Βούλγαροι από τους Οθωμανούς²⁰. Η Αγγλία, η οποία είχε συμφέροντα στην περιοχή, και μάλιστα αντικρουόμενα με την Ρωσία, θορυβήθηκε εντόνως. Η Ρωσία, ήθελε την δημιουργία ενός βουλγαρικού κράτους, το οποίο θα χρησιμοποιούσε ως προτεκτοράτο για την εξυπηρέτηση των δικών της συμφερόντων στα Βαλκάνια. Η Αγγλία απ' την άλλη, ήθελε να αποτρέψει το ρωσικό σχέδιο και να διατηρήσει ζωντανή την καταρρέουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το ίδιο έτος στον πόλεμο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μπαίνει και η Σερβία και το Μαυροβούνιο.

Η Ρωσία προτείνει την ίδρυση του βουλγαρικού κράτους στα όρια της βουλγαρικής Εξαρχίας. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, υποκινούμενη από την Αγγλία, εκδίδει σύνταγμα, ώστε να έχει λόγο για να απορρίψει την ρωσική πρόταση. Τον Μάρτιο του 1877, η Οθωμανική Αυτοκρατορία απορρίπτει το Πρωτόκολλο του Λονδίνου που εξέδωσε η Αγγλία και που ζητούσε μεταρρυθμίσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία²¹. Η Ρωσία είχε την αφορμή να κηρύξει πόλεμο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ξεκινάει ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1877-1878, στον οποίο νικούν οι Ρώσοι. Το Πρωτόκολλο ανακωχής υπογράφεται στην Αδριανούπολη τον Ιανουάριο του 1878, μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Έτσι, οδηγούμαστε στην Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, τον Μάρτιο του 1878.

Η συνθήκη σε πρώτη φάση, υπογράφηκε ως προκαταρκτική ώστε να μπορέσουν να αλλάξουν οι όροι της, αν αυτό κριθεί απαραίτητο. Η Ρωσία γνώριζε ότι οι όροι της συνθήκης δεν θα γίνουν εύκολα αποδεκτοί από όλους, κι ενδεχομένως θα έπρεπε να επαναπροσδιοριστούν τα βασικά σημεία της. Τα βουλγαρικά σύνορα ορίστηκαν από την Συνθήκη ως εξής: το κράτος θα ξεκινούσε από τον Δούναβη και θα έφτανε μέχρι το Αιγαίο (έμεναν εκτός η Αδριανούπολη, η Θεσσαλονίκη κι η

¹⁸ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 263

¹⁹ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 253

²⁰ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 295

²¹ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 301

Χαλκιδική)²², ανατολικά ως σύνορο ορίστηκε η Μαύρη Θάλασσα και δυτικά θα εκτεινόταν ως τα αλβανικά όρη²³.

Τα όρια του νέου βαλκανικού κράτους προκάλεσαν αντιδράσεις. Ήταν κοινό μυστικό πως ένα εκτενές βουλγαρικό κράτος, σήμαινε μεγαλύτερη ρωσική παρουσία στα Βαλκάνια. Στις 13 Ιουλίου 1878 συγκαλείται το συνέδριο του Βερολίνου, που υπογράφεται η οριστική συνθήκη κι η τελική οριοθέτηση των συνόρων του βουλγαρικού κράτους. Ως σύνορα της Βουλγαρίας ορίστηκαν ο Δούναβης κι ο Αίμος. Δεν ανεξαρτητοποιήθηκε αλλά αναγνωρίστηκε ως αυτόνομη ηγεμονία φόρου υποτελής στον Σουλτάνο. Ορίστηκε επίσης η ίδρυση της Ανατολικής Ρωμυλίας ως ημιαυτόνομη ηγεμονία, νοτίως του Αίμου. Η Μακεδονία παρέμενε στην επικράτεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας²⁴.

Αυτό αποτέλεσε βαθιά πληγή για το βουλγαρικό έθνος. Η υπόσχεση της ενοποίησης της Βουλγαρίας με την Μακεδονία που δόθηκε με την προκαταρκτική συνθήκη του Αγίου Στεφάνου κι η μη πραγματοποίησή της εν τέλει, στην οριστική συνθήκη, άφησε στο υποσυνείδητο του βουλγαρικού έθνους μια «ανειλημμένη υποχρέωση», την προσάρτηση της Μακεδονίας και την ενοποίηση του έθνους, κατά την βουλγαρική θεώρηση. Τα λάθη της εστιασμένης στην Μακεδονία εξωτερικής πολιτικής της Βουλγαρίας και της αδιαλλαξίας της, ως προς τις επιδιώξεις της, θα φανούν τον επόμενο αιώνα²⁵.

Όσο τα Βαλκάνια ήταν σε εμπόλεμη ζώνη κατά τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο, το 1877, διεξήχθη στο Καζάν της Ρωσίας στις 10 Αυγούστου το 4^ο αρχαιολογικό συνέδριο, στο οποίο συμμετείχε ο Βέρκοβιτς. Στο συνέδριο αυτό παρουσίασε τα πομακικά τραγούδια που είχε βρει κατά την παραμονή του στην Μακεδονία. Η παρουσίαση του έργου του, έλαβε ποικίλες κριτικές. Κάποιοι το βρήκαν συγκλονιστικό ως προς το περιεχόμενο του. Κάποιοι άλλοι, οι οποίοι χαρακτηρίστηκαν ως ψευδοεπιστήμονες (από τον μεταφραστή του έργου, από τα βουλγαρικά στα ρωσικά), υποστήριξαν, ότι δεν μπορεί να ευσταθούν τα λεγόμενα του Βέρκοβιτς, καθώς αναφέρεται σε μια εποχή τόσο παλιά για την οποία δεν μπορεί να υπάρχουν μνήμες και αποδεικτικά στοιχεία. Ακόμα ένα σημείο της αμφισβήτησης της εγκυρότητας του έργου, στάθηκαν οι γεωγραφικοί του προσδιορισμοί.²⁶

Παρόλα αυτά ο Βέρκοβιτς είχε κερδίσει τον θαυμασμό του Τσάρου και της οικογένειάς του, την συμπάθεια της Αυλής του, είχε την υποστήριξη των αριστοκρατών που είχαν πολεμήσει στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο, και -παραδόξως- είχε κερδίσει την εύνοια της ρωσικής Εκκλησίας. Με αξιοσημείωτη θέρμη, οι ανώτερες τάξεις των κληρικών της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ρωσίας υποστήριξαν αυτό το έργο. Ήταν κάθε άλλο παρά δυσαρεστημένες με τα ευρήματα που αναφέρονταν σε μια προχριστιανική και ειδωλολατρική εποχή. Μάλιστα η Εκκλησία βοήθησε και έμπρακτα στην έκδοση του II τόμου της «Βέντα Σλοβένα». Ο Βέρκοβιτς είχε την ηθική και υλική στήριξη του Τσάρου, της αυλής και των αριστοκρατών και της Εκκλησίας²⁷.

Υπό αυτές τις συνθήκες το 1881 εκδίδεται στην Αγία Πετρούπολη ο II τόμος της «Βέντα Σλοβένα». Αποτελείται από ειδωλολατρικά τραγούδια τα οποία είχαν διατηρηθεί από την προχριστιανική και ειδωλολατρική περίοδο μέχρι την σύγχρονη

²² Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 307

²³ Pavlowitch, *Ιστορία των Βαλκανίων*, σελ. 165

²⁴ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 309

²⁵ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 311

²⁶ Verkovic, *Βεδα Славян*, σελ. 6-7

²⁷ S. Verkovic, *Вeдa Cлaвaн*, τόμος II, Κρασοντάρ, 2010 (επανεκδοση)

του εποχή (τέλη 19^{ου} αι.). Αφορούν 21 διαφορετικές γιορτές, κι έχουν ιεραρχικό χαρακτήρα.

ΠΩΣ ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ Ο 19^{ος} ΑΙΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ; ΠΟΤΕ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ;

Μετά το συνέδριο του Βερολίνου, ο Τσάρος Αλέξανδρος ο ΙΙ, παραχωρεί φιλελεύθερο σύνταγμα στην Βουλγαρία κι υπεύθυνους ώστε να οργανώσουν τον βουλγαρικό στρατό. Ξεκινάει να αναπτύσσεται πολιτική ζωή στην Βουλγαρία με τα κόμματα των Συντηρητικών και των Φιλελευθέρων. Εκλέγεται ο Μπάτενμπεργκ, που είχε συγγενικούς δεσμούς με την τσαρική οικογένεια, ως ηγεμόνας από την Μεγάλη Συντακτική Εθνοσυνέλευση. Στο προσκήνιο έρχονται τώρα ζητήματα εσωτερικής κι εξωτερικής πολιτικής, επίλυσης εσωτερικών εντάσεων κι προσπάθεια επικράτησης κι επιβολής του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος, προσπάθειες υπεράσπισης των εθνικών συμφερόντων της Βουλγαρίας.

Το 1881, η Βουλγαρία προσαρτά την Ανατολική Ρωμυλία, με την προϋπόθεση ότι η Μακεδονία θα μείνει εκτός, κι η Βουλγαρία περνάει στην σφαίρα επιρροής στην Ρωσία²⁸. Στις 5 Οκτωβρίου του 1908 η Βουλγαρία υπό την κυβέρνηση του Μαλίνωφ κηρύσσει την ανεξαρτησία της²⁹, και το 1909 αναγνωρίζεται η Βουλγαρία ως ανεξάρτητη χώρα κι αναγνωρίζεται –και νομικά πλέον- η ένωση Βουλγαρίας- Ανατολικής Ρωμυλίας³⁰. Το θέμα της διεκδίκησης της Μακεδονίας που ταλάνιζε την Βουλγαρία, θα λήξει με τους Βαλκανικούς Πολέμους.

---

²⁸ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 323-324

²⁹ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 359

³⁰ Σφέτας, *Βαλκανική Ιστορία*, σελ. 361

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η «Βέντα Σλοβένα» γράφτηκε εσκεμμένα, ώστε να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα όχι μόνο της Σερβίας αλλά και της Βουλγαρίας και της Ρωσίας. Με τα στοιχεία του Ρομαντισμού και του Πανσλαβισμού, που θα δημιουργούσαν μια βουλγαρική συνείδηση και θα αφύπνιζαν τον βουλγαρικό λαό, που ήταν άλλωστε και το ζητούμενο της Βουλγαρίας, θα υποσκαπτόταν παράλληλα κι ο ελληνισμός, πράγμα που αποτελούσε κοινή επιδίωξη της Βουλγαρίας και της Σερβίας. Τέλος θα εξυπηρετούνταν κι η Ρωσία μέσω της δημιουργίας ενός βουλγαρικού κράτους. Για τον λόγο αυτό κύριοι χρηματοδότες υπήρξαν η Σερβία κι η Ρωσία.

Την ίδια στιγμή, οι Δυνάμεις έπαιζαν το δικό τους πολιτικό παιχνίδι στις πλάτες του βουλγαρικού λαού, αντιμετωπίζοντας τον ως ουραγό των πολιτικών και διπλωματικών εξελίξεων, μη λαμβάνοντας τον ποτέ υπ' όψιν ως ίσο προς ίσο συνομιλητή. Ένας λαός που αδικήθηκε όχι τόσο από την συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, όσο από αυτούς τους οποίους θεωρούσε συμμάχους του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στην Βαλκανική Ιστορία*, τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη, 2009
S. Pavlowitch, *Ιστορία των Βαλκανίων 1804-1945*, Θεσσαλονίκη, 2005
S. Verkovic, *Βεδα Славян*, τόμος Ι, Μόσχα, 2011 (επανεκδοση)
S. Verkovic, *Βεδα Славян*, τόμος ΙΙ, Κρασνοντάρ, 2010 (επανεκδοση)